

Верховний
Суд

Довіра до судової системи: інституційний та людський виміри

Ян БЕРНАЗЮК

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ

Програма підготовки та підвищення рівня кваліфікації
секретарів судового засідання Верховного Суду

5 лютого 2026 року

ПОВ'ЯЗАНІ ПОНЯТТЯ

1. Незалежність суддів
2. Верховенство права
3. Європейська інтеграція
4. Добросовісність
5. Дисциплінарне провадження
6. Доступ до суду (процесуальні фільтри)
7. Процесуальні строки та тривалість провадження
8. Легітимні очікування та правова визначеність
9. Мотивованість судових рішень
10. Суспільні інтереси
11. Національна безпека
12. Штучний інтелект

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 34.

Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом

1. В інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам,
2. Для охорони здоров'я населення,
3. Для захисту репутації або прав інших людей,
4. Для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно,
5. Для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 129 (частина п'ята)

За неповагу до суду чи судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності.

Рішення ВРП від 14 листопада 2023 року № 1057/0/15-23

<https://hcj.gov.ua/doc/doc/41466>

Проблема: Неналежна поведінка представників правоохоронних органів під час слідчих дій щодо судді та обов'язок судді запобігати незаконній діяльності для збереження **довіри**.

Кожний суддя несе особисту відповідальність не лише за свою поведінку, але й за поведінку судової системи в цілому, що має на меті сприяти формуванню загальної культури нетерпимості до порушення закону.

Судді повинні уникати позапроцесуального обговорення справ, не допускати будь-яких дій, які можуть розцінюватися як вплив на ухвалення рішення.

Довіра суспільства до судової влади є фундаментом демократичного суспільства.

Рішення ВРП від 28 серпня 2025 року № 1814/0/15-25

<https://hcj.gov.ua/doc/doc/54211>

Проблема: Ризики втручання в систему автоматизованого розподілу справ та необхідність ІТ-моніторингу для забезпечення об'єктивності.

Забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів є першочерговим завданням для підтримання **довіри** до судової системи.

Виявлення та моніторинг випадків ймовірного втручання в систему автоматизованого розподілу судових справ або маніпулювання нею.

Запобігання діям, які підривають суспільну впевненість у безсторонності суду при розподілі справ.

Довіра неможлива без гарантій того, що на вибір судді у справі не впливає людський чинник поза межами закону.

Рішення ВРП від 2 грудня 2025 року № 2583/0/15-25
<https://hcj.gov.ua/doc/doc/56068>

Проблема: Захист ВККСУ від політичного тиску з боку Тимчасових слідчих комісій ВРУ як засіб збереження **авторитету правосуддя**. Повідомлення про завдання внаслідок дій зазначеної комісії шкоди авторитету правосуддя та порушення гарантій незалежності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Незалежність судової влади є головною умовою забезпечення **довіри** до суду як інституції.

Guidelines on the use of generative Artificial Intelligence for courts: CEPEJ(2025)18Final

<https://rm.coe.int/cepej-2025-18-final-guidelines-genai-en/1680b12345>

Результати, згенеровані генеративним штучним інтелектом, ніколи не є обов'язковими; здійснення судової влади залишається виключною компетенцією судів.

Використання генеративного штучного інтелекту в судовій діяльності має бути прозорим, здійснюватися під ефективним людським наглядом і забезпечувати можливість пояснення отриманого результату.

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 червня 2023 року «Про прискорення судової реформи та подолання проявів корупції у системі правосуддя»: Указ Президента України від 30 черв. 2023 р. № 359/2023

URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3592023-47185>

1. Існує необхідність упровадження системи невідкладних кроків з відновлення рівня довіри до судової гілки влади та посилення заходів із неухильного проведення судової реформи як одного з основоположних елементів забезпечення верховенства права;
2. Довіра до державних інститутів є запорукою незмінного курсу держави на набуття членства України в ЄС та НАТО і є одним із ключових моментів забезпечення національної безпеки.
3. Незалежна, ефективна, доступна та відповідальна судова влада – це та влада, якій довіряє суспільство

Рішення ЄСПЛ «Козан проти Туреччини» (Kozan c. Turquie) (заява № 16695/19):

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-215925%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-215925%22]})

В разі порушення стосовно судді дисциплінарного провадження на карту поставлена довіра суспільства до відправлення правосуддя. Тому будь-якому судді, який став об'єктом дисциплінарного провадження, мають надаватися гарантії проти свавілля.

Коментар: Суд акцентує, що будь-яке дисциплінарне втручання має безпосередній вплив на легітимність судової влади, а тому вимагає суворого дотримання процесуальних гарантій для уникнення ерозії віри громадян у справедливий суд.

Рішення ЄСПЛ «Іспірян проти Литви» (Ispiryany v. Lithuania) (заява № 11643/20)

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-225746%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-225746%22]})

Керівники суб'єктів публічного права підлягають особливо високим моральним стандартам, щоб зберегти довіру суспільства до таких організацій.

Коментар: ЄСПЛ підтверджує, що інтереси інституційної довіри можуть переважати над індивідуальними правами керівника. Для легітимності державної структури сам факт обґрунтованої підозри у корупції може бути достатнім для відсторонення, оскільки «тінь підозри» руйнує авторитет інституту в очах громадян.

Висновок КРЄС № 18 (2015) «Позиція судової влади та її відносини з іншими гілками державної влади в умовах сучасної демократії» CCJE(2015)4

https://court.gov.ua/userfiles/vusn_18_kr.pdf

Тільки завоювавши і зберігши довіру громадськості, кожен суддя і судова влада в цілому можуть досягти і підтримувати легітимність. Цей другий вид легітимності можна назвати "функціональною легітимністю".

Коментар: Документ стверджує, що конституційного статусу недостатньо для повноцінного існування судової влади — її реальна сила залежить від щоденного підтвердження довіри через якість правосуддя.

КОНСУЛЬТАТИВНА РАДА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СУДДІВ (КРЕС)

Висновок № 20 (2017) про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/opinion_20-UA.pdf

6. Неодноразове ухвалення судових рішень, які суперечать одне одному, може створити ситуацію правової невизначеності, що спричинить зменшення **довіри** до судової системи, тоді як ця **довіра** є важливим елементом держави, що керується принципом верховенства права.

Єдність застосування права обумовлює **довіру** громадськості до судів та покращує громадську думку стосовно **справедливості** та правосуддя.

20. Розв'язання суперечностей у судовій практиці є, у першу чергу, повноваженням **верховного суду**. Верховний суд має забезпечувати єдність судової практики для того, щоб виправляти непослідовності та, таким чином, підтримувати громадську **довіру** до судової системи.

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО СУДОУСТРІЙ І СТАТУС СУДДІВ»

Стаття 56. Права та обов'язки судді

Суддя може бути членом національних або міжнародних асоціацій та інших організацій, що мають на меті захист інтересів суддів, **утвердження авторитету судової влади в суспільстві** або розвиток юридичної професії та науки.

Суддя зобов'язаний, зокрема, дотримуватися правил суддівської етики, у тому числі виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності **з метою укріплення суспільної довіри до суду**, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів.

Стаття 57. Присяга судді

Особа, призначена на посаду судді, набуває повноважень судді після складення присяги судді такого змісту:

"Я, (ім'я та прізвище), вступаючи на посаду судді, урочисто присягаю Українському народові об'єктивно, безсторонньо, неупереджено, незалежно, справедливо та кваліфіковано здійснювати правосуддя від імені України, керуючись принципом верховенства права, підкоряючись лише закону, чесно і сумлінно здійснювати повноваження та виконувати обов'язки судді, дотримуватися етичних принципів і правил поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді або підривають **авторитет правосуддя**".

Стаття 79. Проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді

Вища рада правосуддя може відмовити у внесенні Президентом України подання про призначення судді на посаду, зокрема, з підстави наявності обґрунтованого сумніву щодо відповідності кандидата критерію доброчесності чи професійної етики або інших обставин, які можуть негативно вплинути **на суспільну довіру до судової влади** у зв'язку з таким призначенням

Стаття 106. Підстави дисциплінарної відповідальності судді

Суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження, за допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або **підриває авторитет правосуддя**, зокрема в питаннях моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу, дотримання інших норм суддівської етики та стандартів поведінки, які **забезпечують суспільну довіру до суду**, прояв неповаги до інших суддів, адвокатів, експертів, свідків чи інших учасників судового процесу

Стаття 109. Дисциплінарне стягнення стосовно судді

Істотним дисциплінарним проступком або грубим нехтуванням обов'язками судді, що є несумісним зі статусом судді або виявляє його невідповідність займаній посаді, може бути визнаний, зокрема, будь-який з таких фактів:

- суддя допустив поведінку, що порочить звання судді або **підриває авторитет правосуддя**, у тому числі в питаннях моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу, дотримання інших етичних норм та стандартів поведінки, які **забезпечують суспільну довіру до суду**;

- суддя допустив інше грубе порушення закону, що **підриває суспільну довіру до суду**.

Стаття 96. Звільнення члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України з посади

Підставами для звільнення члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України з посади є, зокрема, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним із статусом члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України або виявило його невідповідність займаній посаді, допущення іншої поведінки, що **підриває авторитет та суспільну довіру до правосуддя і судової влади**, у тому числі недотримання етичних стандартів судді як складової професійної етики члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ВИЩУ РАДУ ПРАВОСУДДЯ»

Стаття 3. Повноваження Вищої ради правосуддя

Вища рада правосуддя, зокрема, вживає заходів щодо забезпечення **авторитету правосуддя** та незалежності суддів.

Стаття 24.

Підставами для звільнення члена Вищої ради правосуддя з посади є, зокрема, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом члена Вищої ради правосуддя або виявило його невідповідність займаній посаді, допущення іншої поведінки, що **підриває авторитет та суспільну довіру до правосуддя та судової влади**, у тому числі недотримання етичних стандартів судді як складової професійної етики члена Вищої ради правосуддя.

Стаття 73. Заходи щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя

1. Вища рада правосуддя з метою забезпечення незалежності суддів та **авторитету правосуддя**:

2) вносить до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або **підриває авторитет правосуддя**;

5) звертається до суб'єктів права законодавчої ініціативи, органів, які уповноважені приймати правові акти, із пропозиціями щодо забезпечення незалежності суддів та **авторитету правосуддя**;

7) готує у співпраці з органами суддівського самоврядування, іншими органами та установами системи правосуддя, громадськими об'єднаннями і оприлюднює **щорічну доповідь про стан забезпечення незалежності суддів в Україні**;

8) вживає інших заходів, які є необхідними для забезпечення незалежності суддів та **авторитету правосуддя**.

4. Вища рада правосуддя співпрацює з Радою суддів України, Громадською радою доброчесності, громадськими об'єднаннями, відповідними органами інших держав, міжнародними організаціями та їхніми органами щодо розроблення та впровадження заходів забезпечення незалежності суддів та **авторитету правосуддя**.

КОДЕКС УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

"Стаття 188-32. Невиконання законних вимог Вищої ради правосуддя, її органу або члена Вищої ради правосуддя

Невиконання законних вимог Вищої ради правосуддя, її органу або члена Вищої ради правосуддя щодо надання інформації, судової справи (її копії), розгляд якої закінчено, надання завідомо недостовірної інформації, а так само недодержання встановлених законом строків надання інформації, судової справи (її копії), розгляд якої закінчено, Вищій раді правосуддя, її органу або члену Вищої ради правосуддя -

- тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ненадання або несвоєчасне надання відповіді на подання Вищої ради правосуддя про виявлення та притягнення до відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушують гарантії незалежності суддів або **підривають авторитет правосуддя, -**

- тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян".

ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА:

1. Берназюк Ян. Поняття зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві та його вплив на довіру до судової гілки влади <https://constitutionalist.com.ua/poniattia-zlovzhyvannia-protseualnymy-pravamy-v-administratyvnomu-sudochynstvi-ta-joho-vplyv-na-doviru-do-sudovoi-hilky-vlady-2>
2. Берназюк Ян. Авторитет і неупередженість правосуддя як конституційні цінності: виклик принципу гласності https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/240701_1120_Sud_tezy_4-5lypnya_prew%232.pdf
3. Берназюк Ян. Штучний інтелект і його використання для забезпечення єдності судової практики як складової довіри до суду https://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2024_4_49/nsj_4_49_2024.pdf
4. Берназюк Ян. Ефективний захист прав особи в адміністративному судочинстві як основа довіри до правосуддя: критерії, межі та особливості досягнення https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentation_bernaziuk_effectivenii_zahist.pdf
5. Берназюк Ян. Обмеження права на доступ до публічної інформації для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/authority_%20impartiality_of_%20justice_bernaziuk%20\(1\).pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/authority_%20impartiality_of_%20justice_bernaziuk%20(1).pdf)
6. Берназюк Ян. Доступ до публічної інформації vs. незалежність правосуддя https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/127_protection_of_authority_of_justice_bernaziuk.pdf
7. Берназюк Ян. Правосуддя майбутнього збереження незалежності та людяності в еру ШІ https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/161.%20Future_justice_independent_humane%20AI-era_bernaziuk%20%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BE.pdf
8. НШСУ - Подкаст НШСУ «Правосуддя 2035: між правом і кодом» – Право-Justice https://youtu.be/UlghLhHV8os?si=nCpvAl5p5KP3tY_G

Верховний
Суд

Дякую за увагу!